

Asia: VN/24520/2023

Uuden vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentaminen

Lausunnonantajan lausunto

1. Lausunnonantajan organisaatio

Järjestö

2. Pidätkö hallituksen esitysluonnoksen 3 luvussa kerrottuja tavoitteita kannatettavina?

kyllä osin

Voit halutessasi esittää huomioita:

Hyväksytyn vammaispalvelulain soveltamisalan tarkentamisen tavoitteena on turvata vammaisten henkilöiden oikeuksien toteutuminen ja palveluiden saatavuus sekä hyvinvointialueiden mahdollisuus rahoittaa uudistus. Tavoitteena on säilyttää vammaispalvelulaki vammaisille henkilöille tarkoitettuna erityislakina. Soveltamisalan tarkentamisella pyritään varmistamaan lain yhtenäinen soveltaminen ja yhdenvertainen palvelujen saanti eri alueilla.

Esityksen tavoitteena on selkeyttää sosiaalihuollon yleislainsäädännön sekä vammaispalveluita koskevan toissijaisen lainsäädännön suhdetta siten, että asiakkaat ohjautuvat palvelutarpeensa mukaisesti palveluihin eikä hyväksytyn vammaispalvelulain mukaisesti palveluihin tapahtuisi sellaista siirtymistä, joka johtuu muista syistä kuin asiakkaan vammaispalveluita koskevasta välttämättömästä palvelutarpeesta.

Sinänsä tavoitteet ovat kannatettavia, mutta esitys ei niitä edistä. Emme tunnista riskiä perusteettomista siirtymistä vammaispalvelujen piiriin. Esitysluonnoksessa mainittujen tavoitteiden toteutuminen ei vaadi esitettyjä muutoksia. Vammaispalvelulaki on erityislaki, joka vastaa palvelutarpeeseen silloin, kun yleiset, kaikille tarkoitetut palvelut eivät ole riittäviä.

3. Päästäänkö esitetyillä muutosehdotuksilla esityksen tavoitteisiin?

ei

Voit halutessasi esittää huomioita:

-

4. Ovatko ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen ensisijaisuutta korostavat säännökset mielestänne kannatettavia? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Mielestämme yleislainsäädännön ensisijaisuus on riittävästi huomioitu jo hyväksytyyn uuden vammaispalvelulain soveltamisalasäännöksessä perusteluineen. Vammaispalvelulainsäädännön uudistamisen lähtökohta on ollut varmistaa eri tavoin vammaisten henkilöiden pääsy yhdenvertaisesti maksuttomien vammaispalvelujen piiriin silloin kun on kyse vamman vuoksi tarvittavasta avusta ja tuesta. Soveltamisalasäännöksen muotoilulla tulee ensisijaisesti tavoitella näiden palveluiden turvaamista kaikille niitä tarvitseville eri tavoin vammaisille ihmisille. Nyt soveltamisalasäännöstä muutettaisiin tavalla, jonka vaikutuksena vammaispalveluiden piiriin oikeutettujen henkilöiden määrää pyritään ennemminkin rajaamaan, kuin turvaamaan kaikille tarvitsemansa palvelut. Pidämme aiempaa, kertaalleen hyväksyttyä lakia muotoilultaan parempana emmekä kannata muutosta.

Toisaalta esityksellä ollaan luomassa tilannetta, joka saattaisi vaarantaa palvelujen saannin ylipäänsä: esityksen vaikutusarvioissa todetaan, että ensisijaisen lainsäädännön mukaisten palvelujen saatavuusongelmat eivät johda palvelun myöntämiseen erityislain perusteella. Jos yleislakien nojalla järjestettävissä palveluissa on saatavuusongelmia, eikä se ole peruste myöntää palvelua erityislain perusteella, jäisi henkilö täysin ilman mitään palvelua.

5. Onko elämänvaiheessa tavanomaisesta poikkeavaa tarvetta koskeva säännösehdotus mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vaarana on, että esimerkiksi iäkkäät vammautuneet tai toisaalta pitkäaikaissairauden etenemisen vuoksi (kuten diabeteksen lisäsairauksien vuoksi) iäkkäänä vammautuneet voisivat jäädä lain soveltamisen ulkopuolelle, samoin vain vähän vammansa vuoksi tukea tarvitsevat lapset, kuten neurokirjon lapset tai lievästi kehitysvammaiset. Lisäksi huomioimme, että ”elämänvaiheessa tavanomainen tarve” on epäselvä määritelmä käytännössä sovellettavaksi.

Esimerkiksi diabeteksen ja sen lisäsairauksien vuoksi iäkkäinä vammautuneiden henkilöiden oikeus vammaispalveluihin tulee ratkaista siten, että huomioidaan nimenomaan vamman ja toimintarajoitteen vaikutus, eikä nähdä vammasta johtuvaa palveluntarvetta korkeasta iästä johtuvana palveluntarpeena. On riski siihen, että iäkkäinä vammautuneiden palvelut heikentyisivät,

ja vammaisia henkilöjä kohdeltaisiin iän perusteella eriarvoisesti. Uuden vammaispalvelulain sääntely on selkeyden osalta riittävää, eivätkä ehdotetut muutokset auta selkeyttämään lain soveltamisalaa.

6. Onko asiakkaan edun ja maksuttomuuden suhdetta koskeva tarkennus mielestänne kannatettava? (Sosiaalihuoltolain 4 §)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Sosiaalihuoltolain asiakkaan etua koskevaa säännöstä muutettaisiin siten, että palvelusta perittävä maksu ei vaikuttaisi säännöksessä tarkoitettuun asiakkaan edun arviointiin. Tarkoituksena olisi selkeyttää lain tasolla, että palveluiden myöntäminen perustuisi palvelutarpeen arviointiin, eikä palveluiden maksuttomuus ohjaisi, minkä lain mukaisia palveluita asiakkaalle myönnetään. Tarkoitus on välttää sellaisen asiakkaan, jolle myös sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut olisivat riittäviä, ohjautuminen vammaispalveluihin vain sillä perusteella, että ne ovat maksuttomia.

Mielestämme tarkennus on tarpeeton, sillä vammaispalvelut vastaavat tarpeeseen, jota muiden lakien turvin ei ole mahdollista täyttää. Vammaispalveluja voivat saada henkilöt, jotka tarvitsevat vamman tai sairauden aiheuttaman pitkäaikaisen toimintarajoitteen johdosta välttämättä apua tai tukea tavanomaisessa elämässä. Vammaispalvelujen saajaksi eivät ohjaudu henkilöt pelkästään korkean ikänsä tai taloudellisten vaikeuksien vuoksi. Mikäli asiakkaalle syntyisi tarve palveluun, joka suunnilleen samansisältöisenä voitaisiin järjestää niin vammaispalvelulain kuin sosiaalihuoltolain nojalla, tulee asia ratkaistavaksi ensisijaisesti sen mukaan, johtuuko palvelutarve vammaispalvelulain määritelmät täyttävästä avun tarpeesta. Palvelun maksun huomiotta jättäminen asiakkaan etua arvioidessa voisi vaikuttaa jopa siten, että hyvinvointialue säästöpainneissa tuloja saadakseen pyrkisi järjestämään asiakkaan tarvitsemat palvelut maksullisina palveluina, mikäli asiassa olisi minkäänlaista tulkintavaraa.

7. Onko asiakasmaksulain säännöksiä täydentävä niin sanottu suojasäännös mielestänne kannatettava? (Vammaispalvelulain 2 §:n 4 ja 5 momentti)

ei

Voit halutessasi esittää huomioita tai lisätä muutosehdotuksen:

Vammaispalvelulain ei tulisi johtaa tilanteeseen, jossa suojasäännöstä tarvitaan. Huomioimme, että maksujen perimättä jättäminen tai alentaminen on tälläkin hetkellä mahdollista, mutta siihen sisältyy paljon hallinnollista työtä, ja sitä käytetään harvoin.

Suojasäännös ei riittäisi korvaamaan lasiesitykseen sisältyviä heikennyksiä, jotka liittyvät palvelun maksullisuuden huomioimatta jättämiseen asiakkaan edun arvioinnissa. Emme kannata

suojasäännöstä, koska emme kannata erillistä palvelun maksua koskevaa lisäystä asiakkaan edun arviointiin (shl 4 §), vaan pidämme sitä vammaisen henkilön edun vastaisena.

8. Voit halutessasi esittää muita huomioita esityksestä:

-

Tuominen-Lozic Laura
Suomen Diabetesliitto ry